
Олександр ДМИТРИК, магістрант
Науковий керівник: **д.геог.н., проф., Царик Л.П.**

ЗАПОВІДНА МЕРЕЖА ВЕЛИКОБЕРЕЗОВИЦЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ

Великобerezовицька селищна територіальна громада розташована у пригороді великого міста, межує Підгороднянською, Купчинецькою, Золотниківською, Микулинецькою, Велиогогаївською і Тернопільською і знаходиться на трасі міжнародного значення Брест -Чернівці-кордон з Республікою Румунія. Завдячуючи своєму вигідному положенню територія громади є місцем дислокації таких промислових підприємств: Тернопільввтормет, Будіндустрія, Газокомпресорна станція, ТОВ «Тернопільський м'ясокомбінат», цех фабрики «Меблі-Нова», ТОВ «ТОТУС», бетон Тернопіль, Тов «Сім-Сім», Агрохолдинг «Авангард», Мишковицький спиртзавод, асфальтний завод., Агропродсервіс тощо, мережа продуктових супермаркетів тощо. Частина промислових підприємств розташована в с. Острів, с. Настасів, с. Буцнів.

Забудованість громади складає 6,5%, сільськогосподарська освоєність – 82,0%. Незважаючи на високу залісненість території на рівні 13,0% та залуженості на рівні 11,0% спостерігається надмірна розораність у 68% [3]. За структурою землекористування в межах територіальної громади проявляється певне розбалансування структури земельних угідь. Під природними угіддями зайнято близько 25% земельних угідь при науково обґрунтованій нормі не менше 50%. Безумовно одним із найважливіших заходів в громаді має бути оптимізація землекористування. Низька частка природних ландшафтів у громаді не сприяє високій заповідності її території.

Ступінь заповідності територіальних громад фактично узагальнює діяльність її мешканців у сфері екології та охорони

природи і є одним із найважливіших показників її збалансованого розвитку. Аналізуючи міжнародні природоохоронні документи, відстежуємо тенденцію, що з погіршенням екологічної ситуації у світі, ступінь заповідності у глобальному і регіональному вимірах зростає з 10,5% у дев'яностих роках ХХ століття до 30% у 2020 році в Стратегії збереження біорізноманіття ЄС до 2030 року [1]. До вказаного періоду залишилось п'ять років а значить важливо підкорегувати заповідність на рівні територіальних громад (ТГ). Сьогодні на рівні України заповідність є дуже низькою і балансує в межах 2,00%. На рівні адміністративної області – заповідність досягла 9,60%, а заповідність ТГ мала б бути в межах 10,0 – 20,0% [4].

В межах Великоберезовицької ТГ заповідність території знаходиться на рівні 0,02% (3,19 га). Для порівняння заповідність сусідньої Тернопільської ТГ складає близько 10,0%. Мережа заповідних об'єктів громади представлена 6-ма пам'ятками природи та Настасівським дендрологічним парком (табл. 1, рис. 1.). Заповідність є дуже низькою на рівні пересічно обласного показника у 9,99%. Тому, окрім збільшення частки природної рослинності за рахунок переведення сильноеродованих орних земель під залуження та заліснення, необхідно було провести обстеження старостинських округів на предмет виявлення перспективних для заповідання об'єктів. Проведене експедиційне дослідження дало змогу виявити деякі із них.

Таблиця 1

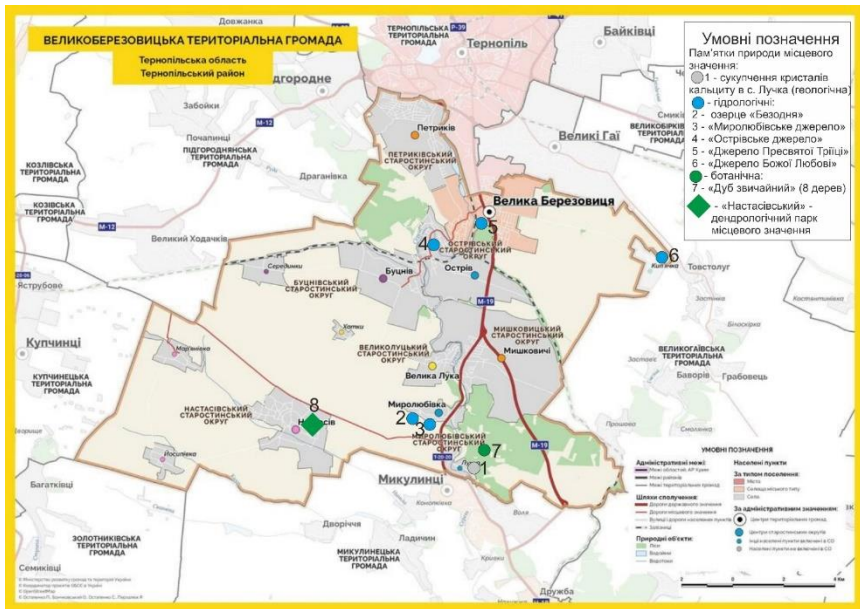
Перелік заповідних об'єктів Великоберезовицької територіальної громади

№ з/п	Назва об'єкту	Категорія заповідання	Приуроченість	Характеристика компонентів природи
1	Скупчення кристалів	Геологічна пам'ятка	Лівий схил долини р. Серет, в 200	Відслонення потужної товщі чер-воноколірних

	кальциту у селі Лучка	природи місц. значен.	метрах від моста у старому кар'єрі, поблизу лісового урочища «Мишковицька дача»	відкладів нижнього девону (пісковики, аргіліти), покриті зверху верхньокрейдовими пісковиками і мергелями неогеновими літотамнієвим пісковиками. У тріщинах в товстошаруватих девонських пісковиках зустрічаються скупчення дрібних кристалів кальциту натічного утворення у вигляді кірок, рідше невеликих сталактитів
2	«Озерце «Безодня»	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	Східна околиця села, в 500 метрах на схід від села у долині р. Гнида шириною близько 150 м	Природне озерце карстового походження, що має велику наукову-пізнавальну цінність. Утворилося внаслідок явищ просідання у неогенових вапняках, які залягають тут в основі

3	«Миролубівське джерело»	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	В 300 метрах на схід від села у долині р. Гнида	Три джерела питної води, цінні у науково-пізнавальному та естетичному відношеннях. Вода із цих трьох джерел тече одним потоком і через 17 м впадає у ріку Гниду
4	«Острівське джерело»	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	Правий берег р. Серет, у селі	Джерело питної води, що відіграє важливу науково-пізнавальну, історико-культурну та естетичну функції
5	«Джерело Пресвятої Трійці»	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	В 100 м на схід від колії по вул. Зелена у селищі	Джерело питної води, цінне у історико-культурному, науково-пізнавальному, естетичному, оздоровчому та господарському відношеннях
6	«Джерело Божої любові»	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	При в'їзді у село біля ставка	Джерело підземних вод, цінне в історико-культурному, науково-пізнавальному, естетичному,

				оздоровчому та господарському відношеннях
7	«Дуб звичайний (8 дерев)» -	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Кв.25 вид.7 Микулинецького лісництва ДП «Тернопільське лісове господарство», лісове урочище «Мишковицька дача»	Вісім плюсових дерев дуба звичайного Іа бонітету віком понад 102 роки, цінних у науковому, пізнавальному та господарському відношеннях. Характеризуються високою селекційною якістю та біологічною стійкістю
8	«Настасівський» -	дендрологічний парк місцевого значення	с. Настасів, садиба школи	Дендропарк заснований в 1967 році під керівництвом вчителя біології Пиндуса Б.П. Станом на 2004 рік у дендропарку нараховувалось 120 видів та форми дерев і чагарників, серед яких голонасінних – 9.

Рис. 1. Заповідні об'єкти Великоберезовицької територіальної громади

Зокрема, в межах с. Кипячки в долині потічка, що впадає в річку Гнізну у с. Товстолуг є ставок, площею 2 га та окультурене джерело з дендрарієм, що могли б складати основу комплексної пам'ятки природи місцевого значення. Ліс, що знаходиться на правому схилі р Серет між очисними спорудами Мишковицького спиртзаводу і с. Миролюбівка вартувало б створити комплексну пам'ятку природи з включенням до її складу існуючі гідрологічні пам'ятки природи: Миролюбівське джерело і озерце «Безодня». Перспективу вбачаю у детальному вивченні природи старостинських округів, що передбачає проведення додаткового обстеження.

Література:

1. Заблоцький Б., Гавришок Б., Дем'янчук П. Облік площ земель сільськогосподарського призначення територіальних громад Тернопільської області: джерела, повнота та репрезентативність інформації. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. №2. С. 76-83. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.2.10>
2. Kuzyk I., Fenton R. Land use of the Velykoberezovyt'ska territorial community: geoenvironmental assessment and optimisation in context of the climate change. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2024. №1. (56) С. 178-188. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.1.21>
3. Стратегія розвитку Великобerezовицької територіальної громади на 2021-2027 рр. URL: https://vbsr.gov.ua/images/Strategia_rozvunky/Strategia_rozvytku.pdf (дата звернення 30.03.2024).
4. Царик Л., Кузик І. Геоекологічні засади землекористування, емісії парникових газів та охорони природи (на матеріалах територіальних громад): Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 238 с.
5. Царик Л., Ковальчук І., Царик П., Кузик І. Природоохоронні стандарти ЄС – національні і регіональні реалії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Геологія. Географія. Екологія»*, 2023. Вип. 59. С. 329-339. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-25>
6. Царик Л., Царик П., Кузик І. Заповідність територіальних громад – шлях до сталого розвитку (на матеріалах Тернопільської міської територіальної громади). *Science, Technology, and Society in the 21st Century: Proceedings of the International Scientific Conference*. Amsterdam, Netherlands, 2025. С. 66-70.